

6. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 24.06.2004 р. Відомості Верховної Ради України. Офіц. вид. 2004. № 47. Ст. 514.
7. Про житлово-комунальні послуги: Закон України від 09.07.2017 р. Відомості Верховної Ради України. Офіц. вид. 2018. № 1. Ст. 1.

Ключові слова: відшкодування шкоди, договір про надання послуг, послуги з управління багатоквартирним будинком, ОСББ.

Key words: compensation for damage, contract for the provision of services, services for the management of an apartment building, condominium.

КРИВЕНКО ЮЛІЯ ВАСИЛІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного права, кандидат юридичних наук, доцент*

НЕПЕРЕБОРНА СИЛА – ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Слід визначити, що непереборною силою можуть бути і стихійні та суспільні явища. На наш погляд, це є результат закономірного розвитку інституту непереборної сили. У міру розвитку суспільства, науково-технічного прогресу, цивілістичної науки уявлення про непереборну силу змінюється. Серйозно розширилися людські можливості впливу на природні явища. І сьогодні багато природних катаклізмів можуть виступати як керовані людиною процеси або, принаймні, передбачувані природні події. Внаслідок цього можна стверджувати, що коло юридичних подій поступово звужується, оскільки скорочується діапазон явищ, що не залежать від волі людини, а у свою чергу збільшується кількість явищ, що виникають і залежать від волі людини.

Вже на початку розвитку цивілізації вважалося юридично значущим вчинення тих чи інших дій в умовах природної стихії, суспільних лих. У текстах правових актів з давніх-давен зустрічаються терміни «надзвичайний», «нещасний», «лихо», «пожежа», «вогонь», «повінь», «війна», «повстання», «неминучий», «згубний» (згубний), «несподіваний», «непередбачений», «непереборний», «невідворотний», «фатальний», «надприродні природні явища» та аналогічні.

Поняття «непереборна сила» використовувалося у римському приватному праві, воно рецеговано сучасними правовими системами у самому загальному розумінні та передбачає звільнення боржника від відповідальності. Для позначення непереборної сили римському праві використовувалися терміни «vis maior», «casus fortuitous», «damnum fatale». Римські юристи розрізняли простий випадок від casus maior – vis maior, тобто, від непереборної сили, яку вони визначали як випадок невідворотний, якому неможливо протистояти – casus cui resisti non potest. Як приклади вони наводять землетрус, зсув, обвал, аварію корабля, напад розбійників, піратів і ворога [1, с. 285; 2, с. 30, 312; 3, с. 205].

Як поняття *vis major*, і всі тотожні визначення римського права передбачають можливість запобігання шкоди тими запобіжними заходами, які вимагаються від добросовісного власника (*diligentia diligentis patris familias*); отже, боржник, який посилається на непереборну силу, мав право і був зобов'язаний довести лише відсутність власної провини (необережності), тобто, що він не міг запобігти цій шкідливій події при необхідному від нього ступені обережності. Тому поняття непереборної сили нічим не відрізнялося за римським правом від поняття випадку.

В українському законодавстві під непереборною силою розуміють надзвичайні та невідворотні обставини за даних умов провадження діяльності (ч. 1 ст. 263 ЦКУ, ч. 2 ст. 218 ГКУ).

Варіативність підходів до переліку обставин непереборної сили у цивільному праві та договірній практиці актуалізує завдання виявлення переліку таких обставин з метою подальшої систематизації та більш ґрунтовного аналізу.

До обставин непереборної сили, що зазвичай узагальнено називається форс-мажором (або форс мажорними обставинами), з урахуванням вироблених у міжнародній практиці підходів дозволяють відносити наступні обставини:

1) оголошена чи неоголошена війна, громадянська війна, заворушення та революції, акти піратства, саботаж;

2) стихійні лиха, урагани, циклони, землетруси, цунамі, повені, руйнування внаслідок блискавки;

3) вибухи, пожежі, руйнування машин, заводів та будь-яких установок;

4) бойкоти, страйки та локаути у будь-якій формі, уповільнення роботи, зайняття підприємств або їх приміщень, зупинки у роботі, що відбуваються на підприємстві сторони, яка просить про звільнення від відповідальності;

5) дії влади, законні чи незаконні.

Традиційно в теорії цивільного права та на практиці обставини непереборної сили поділяють за такими підставами:

1) природні явища, що мають стихійний характер (епідемія, сильний штурм, циклон, ураган, торнадо, буревій, повінь, нагромадження снігу, ожеледь, град, заморозки, замерзання моря, проток, портів, перевалів, землетрус, блискавка, пожежа, посуха, просідання й зсув ґрунту, інші стихійні лиха тощо);

2) надзвичайні (екстремальні) ситуації в громадському житті (загроза війни, збройний конфлікт або серйозна погроза такого конфлікту, включаючи але не обмежуючись ворожими атаками, блокадами, військовим ембарго, дії іноземного ворога, загальна військова мобілізація, воєнні дії, оголошена та неоголошена війна, дії суспільного ворога, збурення, акти тероризму, диверсії, піратства, безладі, вторгнення, блокада, революція, заколот, повстання, масові заворушення, експропріація, примусове вилучення, захоплення підприємств, реквізиція,

громадська демонстрація, блокада, страйк, аварія, протиправні дії третіх осіб, пожежа, вибух);

3) заборонні дії (акти) держави (запровадження комендантської години, карантину, установленого Кабінетом Міністрів України, тривалі перерви в роботі транспорту, регламентовані умовами відповідних рішень й актами державних органів влади, закриття морських проток, ембарго, заборона (обмеження) експорту / імпорту тощо).

Цей перелік обставин не є вичерпним [2].

Отже, аналіз норм різних законодавчих і нормативних актів щодо використання терміна «непереборна сила» показує, що законодавець застосовує його регулювання найрізноманітніших ситуацій (обставин) надзвичайного характеру.

Можна підтримати авторів, що обґрунтовують підхід до поняття непереборної сили як до міжгалузевого поняття і самостійної галузі законодавства про надзвичайні ситуації, що формується, і підкреслити необхідність хоча б приблизної класифікації, що ідентифікує обставини непереборної сили в процесі правозастосування, тим більше що перелік таких обставин постійно розширюється.

Список використаних джерел:

1. Покровский И. А. Основные проблемы гражданского права. М. : Статут, 1998. 353 с.
2. Карпова В. Форс-мажорні обставини: як їх визначити. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#n225>

Ключові слова: непереборна сила, форс-мажор, випадок, надзвичайні обставини.
Key words: force majeure, force majeure, accident, extraordinary circumstances.

МЕЛЬНИК ОЛЕКСАНДР ВОЛОДИМИРОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного права, кандидат юридичних наук*

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОРІВНЯННЯ КАТЕГОРІЙ «УСИНОВЛЕННЯ» ТА «СПОРІДНЕННЯ»

Усиновлення, метою якого є максимальне забезпечення прав та інтересів дітей, це один з найдавніших соціально-правових інститутів, який спрямовано на забезпечення влаштування дитини, позбавленої батьківського піклування, у сім'ю на правах сина чи дочки. Для ефективного прогнозування подальшого розвитку інституту усиновлення як механізму забезпечення прав дітей необхідним є дослідження питання щодо його співвідношення з такою категорією як споріднення.